

ONZE EERSTE EXCURSIE.

DOOR

J. DAALDER Dz.

Naar buiten! Deze woorden hebben een machtigen invloed op personen, die gaarne vertoeven in bosch en veld, op duin en heide; niet alleen om het genot van de wandeling, maar ook, om te hooren en te zien, en te zoeken naar de schatten, die de Natuur nog voor zoo velen verborgen schijnt te houden. Wie er lust in heeft, te bladeren in het groote en nooit volprezen boek der Natuur, die zal altijd en steeds weer wat nieuws vinden, maar ook genot smaken bij het meer bekende, dat liefelijke herinneringen opwekt. Geene genoegens zijn te vergelijken bij het reine genot, dat de buitenwereld oplevert, als men er maar eerst eenige studie van gemaakt heeft. Niet in de buurt van de dichtbevolkte steden, waar rook en vele dampen de lucht onrein maken, moet men de Natuur in haar schoonste kleedij zoeken, maar daar, waar het uitspannel zich welst over rietveld en waterplas, over duin en strand en over de groote vlakten, met hare bruine golflijnen, die men de bakermat van de Erica's zou kunnen noemen. Daar kunnen we gadeslaan de vogels in hun liefdeleven, de planten in haar schoonsten bloei en de insectenwereld in hare duizend maal duizendvoudige schakeeringen en verscheidenheden. Zoowel in het barre seizoen als in den tijd van zonnenschijn en vogelgekweel opent de Natuur hare schatkamers voor degenen, die er in willen verwijlen. Zij, die ons willen volgen, worden uitgenoodigd, heden mede naar buiten te gaan, om er te maken „onze eerste excursie”.

We begeven ons naar gindsch bouwland, waar de nijvere landman het kouter door den vetten grond laat drijven. Reeds op een afstand zien we, dat rondom den ploeg vele witte vogels op en neder vliegen en zich dapper weren in en bij de pas gemaakte vore. 't Zijn kokmeeuwen (*Larus ridibundus*), goede vrienden van den bouwboer, omdat ze uit den grond wegpikken tal van emelten of kwatwormen, die zoo onnoemelijk veel schade aan de planten kunnen veroorzaken en waaruit in den nazomer geboren worden de langbeenmuggen, ook spekmaaiers genoemd. Misschien hebt ge hare dansende bewegingen wel eens gade geslagen. Telkens wordt de grond even aangeraakt, maar ieder dier bewegingen brengt een paar kleine eieren in den bodem, waaruit straks emelten geboren zullen worden, die later in den poptoestand overgaan, om ten slotte weder als langbeenmuggen een kort bestaan te leven, doch niet heen te gaan, alvorens gezorgd te hebben voor zevenmaal zeventvoudige vermenigvuldiging.

Had de landman geen ijverige bestrijders voor de emeltenplaag in de meeuwen en andere vogels, dan zou hij zijn oogst spoedig de moeite van het binnenhalen niet waard achten. Uit een nuttigheidsoogpunt hebben we dus de Kokmeeuwen met een dankbaar oog aan te zien. Maar ook als voorwerpen van verheffing mogen deze sierlijke, langvleugelige dieren ons niet onverschillig zijn. We kunnen thans de dieren zien getooid met een bruin-zwarten kop, als kenmerk van het zomerkleed; slechts een enkel exemplaar bevindt zich er tusschen, dat nog fraai bruin op de bovendeelen heeft en zwart aan den staart. Dit is een jong uit het vorig jaar; de andere dieren hebben zacht-blauw op rug en mantel en helder wit op de overige, nog niet genoemde, deelen. Fraai steekt daarbij af het karmijnkleurige van snavel en pootjes. Nu we nog nader komen, vliegt de geheele schare heen. Voor den boer zijn de vogels niet bevreesd; hem hebben ze al zoo dikwijls gezien en met zijn ploeg en zijne paarden vormt hij, als het ware, een geheel. Misschien ook hebben de dieren verstand genoeg, om te begrijpen, dat ze geen wormen zouden vinden, als de grond niet omgeworpen werd. Straks in de Meimaand zullen de Kokmeeuwen weer broeden in gindsch rietveld, waar ze hare nesten hoog opbouwen, opdat de mooie, bruin gevlekte, groenachtige eieren, gewoonlijk drie per „gelege”, niet in het water zullen komen te liggen, wanneer de vloed eens onverwacht rijst. De pasgeboren jongen, net kleine, bruine kluwentjes, zullen evenwel dadelijk het nest verlaten, om te toonen, dat ze reeds onmiddellijk in de edele zwemkunst volleerd zijn. Zoo leven de Kokmeeuwen des zomers een buitenleven, om in den wintertijd, wanneer ze slechts twee zwarte

vlekken aan den kop hebben, beschutting te zoeken tot zelfs op de grachten van onze groote steden. Daar ziet men dan ook de Kleine Zeemeeuw vertegenwoordigd, kenbaar aan meerdere grootte en groenachtige pooten, die ons land niet tot broedplaats verkiest, maar er in het barre seizoen in groote vluchten rondvliegt. Ook deze meeuwen zijn nuttig voor den landman en verdienen de bescherming, die haar van regeeringswege wordt verleend. Ook aan het strand vindt men ze, waar men tevens kan bewonderen de sierlijke vliegbewegingen van de Zilver- en Mantelmeeuwen, die mede zoo'n keurige stoffage vormen aan onze met zout bezwangerde kusten.

We verlaten thans het bouwland om onze wandeling voort te zetten, en ons te begeven naar het duin. Vele'planten bloeien hier nog niet. Alleen het *Maartsch Viooltje* verspreidt er hier en daar hare welriekende geuren. De *duindoornen* staan nog naakt en kaal en vertoonen de oude nestjes van Kneutjes en Paapjes, die straks weer hier naar nieuwe nestgelegenheid zullen omzien op de plaats, waar ze het eerste levenslicht hebben aanschouwd. Ook de Koekoek zal er weer de pleegouders kiezen voor zijne eieren, dus voor zijne kinderen, die zich al de ruimte in het kleine nest zullen toeëigenen, om de wettige kinderen een vroegen dood te doen sterven.

Zie, daar wipt een haas met langzame sprongen door de vallei. Af en toe steekt hij de lange lepels omhoog en richt hij zich op de achterpooten op. Was het nog in den jachtijd, dan zou hij spoedig beenen maken, maar nu is er sedert vele weken al geen schot gevallen, zoodat »lampe« thans een rustig leventje kan lijden. Ha, daar is z'n nest! En er bevinden zich drie jongen in. Hoe knusjes liggen ze bij elkander en hoe zacht zijn de donshaartjes van de kleine knaagdieren! Blaadjes eten kunnen ze nog niet, maar het hazenmoedertje kan ze meer dan voldoende melk geven, zoodat ze spoedig opwassen om in eigen behoefte te kunnen voorzien. Maar noodig is zulks ook, want de voedster heeft binnen enkele weken reeds weder andere jongen te verzorgen en zoo gaat het voort, wel vijf of zes keeren binnen het jaar. En eer de laatste jongen zijn geboren, hebben de eerste het ouderpaar reeds in het bezit van kleinkinderen gesteld, zoodat de hazen zeer sterk in aantal zouden toenemen, als niet elk najaar vele door het »moordend lood« werden getroffen. Voor overbevolking is bij de familie »lampe« daarom voorloopig nog geen gevaar. Eerder is dit het geval bij het verwante konijn, dat betere beschutting vindt in de diepe holen, doch door het graven er van ook een gevaar is en blijft voor de zeevering. Op allerlei wijzen gaat men de konijnenplaag tegen. Niet alleen worden deze grijze

witstaartjes geschoten, maar ook met fretten worden ze gevangen, terwijl vele exemplaren worden doodgeslagen, vooral wanneer er sneeuw ligt; ook eindigt menig konijntje zijn leven in strikken, van koperdraad gevlochten.

Wilt ge eens fretten zien? Ga dan maar mede naar het huisje, dat daar onmiddellijk onder de duinen staat. Zie, dit hokje bevat er eenige. Ze zien er wel aardig uit, bijna geheel wit, met roode oogen. Zoo'n Fret (*Mustela furo*) is eigenlijk een kleine Marter en behoort tot de bloeddorstigste roofdierdjes. Wee het konijn, dat in zijn scherpe klauwtjes komt te vallen! De konijnenvanger weet hiervan partij te trekken. Op eene plaats in de duinen, waar zich konijnen ophouden, worden alle holen dichtgemaakt met netten. Onder een der netten wordt een gemuilkorfd fret in een der holen gelaten en, zoo er zich konijnen in bevinden, schrikken ze bij het bespeuren van hun doodsvijand. In wilde vlucht trachten ze hunne onderaardsche woningen te verlaten, doch bij den uitgang geraken ze verward in de netten, waar ze door den vanger worden gedood. Ten slotte komt ook het fretje weder naar buiten, wanneer er geen konijnen meer in de holen zijn. Was het roofdierdje niet gemuilkorfd geweest, dan zou het een der konijnen gegrepen hebben om zich te goed te doen aan zijn bloed en zijn vleesch, en daarna verzadigd in het hol te blijven rusten. Sommige vangers passen, om dit te voorkomen, een meer wreedaardige methode toe, door het fret den bek grootendeels dicht te naaien, wat natuurlijk afkeuring verdient.

Bij het verlaten van het duin voert onze weg langs een kreupelboschje. Alvorens er voorbij te gaan, willen we nog even de aandacht schenken aan eenige bloeiende plantjes van het *Welbriekend Viooltje*. Het bloeit slechts kort, maar daarom geeft het dan ook meer en aangename geuren, dan hare naaste verwanten, die aanmerkelijk later in het jaar bloei vertoonen. 't Is toch wel opmerkelijk, dat de eene plant zooveel eerder bladeren en bloemen heeft, dan de andere. Nog is de winter niet heengegaan, of de *Sneeuwkllokjes* vertoonen de bekende bloemetjes en, weldra volgt ook het Viooltje, dat we hier voor ons zien. En wanneer voor de meeste planten de hoogtijd is aangebroken, dan rusten de bolletjes van het sneeuwkllokje en de wortelstokken van de *Maartsche Viooltjes* reeds uit van den arbeid, of wel, doen ze nieuwe kracht op voor het volgende bloeitijdperk. Het *Welbriekend Viooltje* zal niet zoo spoedig uitsterven, daar het verschillende middelen tot voortplanting bezit. Vooreerst blijft leven de wortelstok, die in het volgend voorjaar opnieuw uitloopt, maar ook worden zaden voortgebracht ter vermenigvuldiging. En vooral aardig zijn de *cleistogame*,

dat zijn in het geheim werkende bloempjes, die onder aan de plant voorkomen en ook vruchtjes voortbrengen, die met kleppen openspringen.

Kijk, ook de *Sorbus aucuparia* of *Lijsterbes* vertoont ons reeds opengaande bloempjes, die weldra keurige bloemtrossen zullen vormen, om langzamerhand voort te brengen de prachtige, roode bessen, waarop de verschillende lijstersoorten zoo verlekkerd zijn. Hier en daar beginnen ook reeds de blaadjes uit te botten, die ons spoedig weder te zien zullen geven de meest mooie, oneven gevinde bladeren met wel negen jukken. We noemen de vruchtjes, die in zulke groote trossen aanwezig kunnen zijn, bessen, maar eigenlijk zijn het kleine appeltjes. De *Lijsterbes* wordt dan ook gerekend te behooren tot de *Pomaceëen* of *Appelboomen*. We kunnen hem beschouwen als een lentebode in het bosch, want als nog niet één boom daar groen vertoont, dan prijkt de *Lijsterbes* reeds met bloemen en bladeren.

Ha, daar wipt een zwarte Lijster! Mooi glimmend is zijn vederpakje en goudgeel zijn snavel. Daaraan herkennen we het mannelijk voorwerp. Zie, daar is ook het vrouwtje, eveneens zwart op de bovendelen, maar eenigszins bruin aan de onderzijde. De snavel er van is zwart. Deze twee vogels vormen stellig een paartje, dat misschien ook wel al met den nestbouw is begonnen. Laten we den omtrek maar eens verkennen. Jawel, hier is het al! Het onderste gedeelte is reeds klaar en vervaardigd van mos, droge bladeren en plantenwortels. Deze worden stevig met aarde aan elkander gekleefd, zoodat het nest niet gemakkelijk uit den boom kan waaien. Het geheel wordt bekleed met kleine plantenvezels, waarop vier of vijf mooie eieren, groenachtig blauw gekleurd en voorzien van lichtbruine schakeeringen, worden gelegd.

Met één broedsel is de Meerle gewoonlijk niet tevreden, waarom ze dan ook zeker zoo vroeg in het voorjaar met het broedingswerk aanvangt. Zoo plant deze vogelsoort, die om haar nut bescherming verdient, zich zeer sterk voort. Toch neemt het aantal broedvogels in ons land niet bijzonder toe, daar ook een zeer groot aantal zwarte lijststers elk jaar het leven in de paardenharen strikken eindigt. Hieronder zijn er wel veel, die in de groote bosschen van Rusland en Siberië zijn uitgebroed en op den doortrek naar het Zuiden bij ons even wilden vertoeven, maar ook moet menig hier geboren lijstertje het leven laten, wanneer het even wil proeven van de als lokaas uitgehangen lijsterbessen. Juist dan, wanneer er vele lijststers in onze boschjes verblijf houden, geeft de Wetgever verlof, om deze vogels weg te vangen, d. i. in de laatste drie maanden van het jaar. Ook

is dan de voedselvoorraad minder groot, dan in lente en zomer, zoodat de meer hongerige vogels dikwijls met graagte aanvallen op de spijze, die hun in negen van de tien keeren den dood brengt. 't Zou evenwel voor de vangers een schadepost zijn, wanneer de Regeering het verbod ook uitstreckte over genoemden tijd; want er zijn er onder, die er een aardig winstje mede maken, daar ze de vogels voor 10 of 12 cent per stuk verkoopen.

Als we onzen tocht vervolgen langs het boschje, kunnen we aan verschillende boomen ook reeds bloemkatjes zien hangen. Als we die van de elzen bekijken, zien we, dat er aan denzelfden boom katjes voorkomen met bloempjes, die wel 12 meeldraden hebben en ook, die slechts twee stampertjes rijk zijn. Alzoo mannelijke en vrouwelijke katjes op denzelfden stam, waarom we den els tot de eenhuizige planten moeten rekenen. Tweehuizig zijn de wilgen, die wat verder aan den slootkant staan; daarbij vindt men op den eenen boom alleen mannelijke en op den anderen uitsluitend vrouwelijke bloempjes. Doch de voorjaarswind en zijne helpers, de insecten, zullen het stuifmeel overbrengen op de stampers, waardoor de bevruchting plaats heeft.

We eindigen hiermede onze eerste excursie. Over een maand hopen we eene tweede te maken, waartoe in gedachte allen worden uitgenoodigd. We zullen dan evenwel nog meer dan nu een greep hebben te doen uit het vele, dat de Natuur te aanschouwen geeft.